

Ανδρέας Καστανάς - Η επίσημη ιστοσελίδα

Λογοτεχνία - Από: Τα Τρία Βιβλία

www.andreaskastanas.com

Τελευταία ενημέρωση 24-12-2015

6-12-03

Όταν αποκαλώ ένα έργο μου «μυθιστόρημα», με την χρήση της λέξης δηλώνω το είδος της τέχνης του γραπτού λόγου μέσα στην οποία κινούμαι. Ένα μυθιστόρημα μπορεί να είναι μικρό ή μεγάλο, σε έμμετρο ή πεζό λόγο, να περιγράφει ή να διηγείται, να έχει πλοκή ή να μην έχει (μυθιστόρημα είναι και το "Τα άσματα του Μαλντορόρ" του Λωτρεαμόν, πολύ μακριά από διάφορους χαρακτηρισμούς που κατά καιρούς του προσδίδουν).

Το πρόβλημα που υπάρχει όμως είναι ότι και ο όρος «μυθιστόρημα» δεν είναι επαρκής και ιδανικός κυρίως λόγω ετυμολογίας αλλά και λανθασμένης χρήσης ανά τους αιώνες. Και το αμέσως επόμενο που προκύπτει είναι ότι ή εγώ λόγω προσωπικής αδυναμίας δεν βρίσκω μια λέξη που να καλύπτει επαρκώς το είδος της τέχνης με το οποίο καλύτερα εκφράζομαι, είτε η ίδια η γλώσσα που χρησιμοποιώ δεν είναι αρκετά ώριμη ούτως ώστε να μου αποκαλύψει με μία λέξη αυτό που ξέρω πολύ καλά ότι κάνω και αυτό φυσικά προϋποθέτοντας ότι η καινούργια μου λέξη θα έχει γερό έτυμο και δεν θα είναι αυθαίρετη. Ο λόγος που κανείς δεν πρέπει να αυθαιρετεί δημιουργώντας παρόμοιες λέξεις, είναι διότι βοηθάει η πολύ γερή ρίζα να παραπέμπει στην ουσία του νοήματος του οποίου η λέξη προσπαθεί να αποδώσει. Και η ρίζα αυτή να καταλήγει σε κάτι το πανανθρώπινο και παγκόσμιο.

Η καθαυτή δημιουργία παρόμοιων λέξεων δεν είναι στις ειδικότητές μου και στις καθημερινές ανησυχίες μου και εδώ απλώς εκφράζω μιαν αυθόρμητη σκέψη. Όταν θέλω να εκφράσω

κάτι άμεσα δεν προλαβαίνω να ψάχνω να βρω νέες λέξεις (ή απλούστατα σε αντίθεση με την λογική του "Χριστός Ανέστακας" του Καζαντάκη, την "παθητίκευση" του Καστοριάδη και άλλων πετυχημένα ή όχι, εμένα απλώς δεν μου βγαίνει) και έτσι προτιμώ στα γρήγορα να δημιουργήσω μια νέα περίφραση, που ούτως ή άλλως χρησιμοποιώ κατά κόρων από καθαρή επιλογή πια, μιας και δεν πιστεύω καθόλου μα καθόλου στην δύναμη της λέξης παρά σε απόλυτα προσωπικό επίπεδο, μπαίνοντας πλέον αναπόφευκτα στον μυστικισμό. Αλλά όταν ανακαλύπτω αδυναμίες στον λόγο αρνούμαι να τις αγνοήσω. Και ορισμό του μυθιστορήματος δεν σκοπεύω να δώσω παρά μόνο έναν: Τα έργα μου είναι μυθιστορήματα! Και εκνευρίζομαι αφάνταστα με τους οποιοσδήποτε άστοχους χαρακτηρισμούς για έργα του παρελθόντος ή για τα δικά μου που προκύπτουν από τον αριθμό σελίδων ή φόρμας ή περιεχομένου ή και γω δεν ξέρω τι, όπως και δεν γίνεται να ονομάζουμε μυθιστορήματα και τα έργα της Αγκάθα Κρίστι και του Έρμαν Έσσε. Ένας από τους δυο έκανε κάτι άλλο!

4-2-05

Σε όλα μου τα έργα δεν δηλώνεται ποτέ χρόνος και τόπος. Σε όλα μου τα έως τώρα έργα τα περισσότερα ονόματα των ηρώων είναι «επιλεγμένα» βάση της ηχητικότητάς τους και όχι της ετυμολογικής τους σημασίας. Το όνομα ΣΟΦΙΑ είναι επιλεγμένο και για τα δυο. Άσε που μάλλον με επέλεξε εκείνο.

25-10-12

Η όλη ουσία στην καλλιτεχνική έκφραση (αλλά και σε οποιαδήποτε άλλη έκφραση) είναι η αποκάλυψη της αλήθειας με απλά ειπωμένο, άμεσο, σύντομο και άρτιο τρόπο που να ταιριάζει στην εκάστοτε φύση της (γι' αυτό και άλλες φορές απαιτούνται δεκάδες σελίδες, άλλες εκατοντάδες κτλ). Οποιαδήποτε παρέκκλιση συνήθως οφείλεται διότι ο καλλιτέχνης προσπαθεί να μιμηθεί διδαχές, έργα και τρόπους του

παρελθόντος τα οποία θεωρεί σπουδαία ή τα οποία του έχουν υποβληθεί από παιδί.

Μικρός, στο σχολείο, έγραφα πάντοτε εκθέσεις λακωνικές. Οι λόγοι ήταν δύο: αφενός σιχαινόμουν τον προσποιητό και εντελώς άχρηστο και ακαλαίσθητο τρόπο που οι αδαής δάσκαλοι μας εξανάγκαζαν να γράφουμε, δηλαδή τον πανάρχαιο τύπο: «εισαγωγή / κυρίως θέμα / επίλογος», με άμεσο αποτέλεσμα το 99% των εκθέσεων να αρχίζουν: «Σήμερα θα σας μιλήσω για...» οπότε και έγραφα μηχανικά, βαριεστημένα και στα γρήγορα για να τελειώνουμε, αφετέρου εξαντλούσα το κυρίως θέμα, που κατά κανόνα δεν ήταν μέσα στα ενδιαφέροντά μου, σε μια δυο προτάσεις μην έχοντας την επιθυμία για οτιδήποτε παραπάνω. Φυσικά η παρατήρηση ήταν μονίμως ότι δεν "αναπτύσσω" το θέμα μου, ότι σ'ανάθεμα κι αν σημαίνει αυτό, από την στιγμή που έχεις πει για ένα θέμα ότι ακριβώς ήθελες να πεις!

Σε μια έκθεση το θέμα ήταν ένα οικογενειακό χριστουγεννιάτικο τραπέζι ή κάτι παρόμοιο. Σε μια δυο σειρές είπα αυτά που ήθελε να ακούσει ο δάσκαλος και μετά άκρως συνεπής με την πραγματικότητα και σε πλήρη αντίθεση με το οποιοδήποτε φανταστικό φολκλόρ ήθελε η εκπαίδευση να μας επιβάλει, έγραφα ότι τα παιδιά φύγαμε από το τραπέζι αφήνοντας τους μεγάλους στα δικά τους και... και έπειτα κάποια σύντομη, κωμική αν θυμάμαι καλά, περιπέτεια μεταξύ της παρέας. Για τον δάσκαλο ήμουν βέβαια εκτός θέματος. Εκείνος ήθελε σώνει και καλά η έκθεση να εξελισσόταν στο ίδιο το τραπέζι με τις καρέκλες του που φαντάζομαι για τον δάσκαλο θα έπρεπε να είναι απαραίτητα ξύλινες και το τραπεζομόντιλο άσπρο με κεντήματα όπως το έκανε η γιαγιά του.

Τα παραπάνω τα καταγράφω για τον απλούστατο λόγο ότι αυτούσια και δίχως την ελάχιστη μεταβολή, αντιπροσωπεύουν την επικρατούσα αντίληψη περί τέχνης και έκφρασης εν γένη, ίσως επειδή η πλειονότητα των ανθρώπων βγήκε από παρόμοια σαθρά εκπαιδευτικά συστήματα με το αιώνιο βίτσιο να καταστρέφουν το οτιδήποτε αγνό και αληθινό, με την εμμονή στον ορθό τρόπο, ο οποίος είναι μοναδικός και τον οποίο θα στον διδάξουν και άμα δεν τον κάνεις όπως στον διδάξαν πάει να πει

για εκείνους ότι ή δεν τον κατάλαβες ή ότι είσαι ανίκανος να τον εκτελέσεις. Και όταν πια τους εξηγήσεις ότι και καταλαβαίνεις και ικανός είσαι, απλώς τυγχάνει να του έχεις χεσμένους και να έχεις διαφορετική άποψη, τότε είσαι πάλι απλώς ανήθικος. Έτσι και ο ορθογράφος του κειμενογράφου μου δεν τολμάει να πιστέψει ότι ήθελα να πω "χεσμένους" και μου το υπογραμμίζει, σαν να μην καταδέχεται να το έχει στην βιβλιοθήκη του σαν λέξη! Για να δούμε, έχει το: "στ' αρχίδια μου"; Α, το έχει! Πάλι καλά!

Η ικανότητα της τέχνης του λόγου δεν διδάσκεται, μόνο καταστρέφεται. Επειδή αποτελεί την αμεσότερη και γνησιότερη έκφραση της λογικής του καθενός μας, είναι το εργαλείο εκείνο το οποίο το μαθαίνουμε και το εξελίσσουμε από την μέρα της γέννησής μας και το τελειοποιούμε ή και εντελώς καταστρέφουμε όσο τα χρόνια περνούν. Αν οι άνθρωποι επικοινωνούσαμε μεταξύ μας τραγουδώντας, ή παίζοντας φλάουτο, ή χορεύοντας τότε και αυτοί οι τρόποι δεν θα χρειαζόντουσαν καμία απολύτως παραπάνω διδαχή, όπως ακριβώς δεν υπάρχει ανάγκη διδαχής για το βάδισμα, το τρέξιμο, την αναπνοή, τον έρωτα κτλ.

Όταν κάποιος προσπαθεί να σε διδάξει αυτά τα πράγματα να τα κάνεις με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο ουσιαστικά πάει να πει ότι προσπαθεί να σε εντάξει στην αγέλη η οποία σαν τέτοια είναι εύκολα ελεγχόμενη και έτσι μπορεί να εξυπηρετήσει πλέον τα δικά του συμφέροντα.

Το πιο σημαντικό που πρέπει ένας άνθρωπος να συνειδητοποιήσει για να χρησιμοποιεί τον λόγο σύμφωνα με την φύση του, είναι η δύναμη που έχει απέναντι στο εργαλείο του αλλά και το ότι ακριβώς επρόκειτο περί εργαλείου και τίποτε παραπάνω. Ακριβώς όπως και με το στιδήποτε φυσικό, όπως και με το ίδιο μας το σώμα, ο πνευματικός έλεγχος υπερβαίνει πάντοτε την ικανότητα και μέσω αυτού η ικανότητα όλο και προσπαθεί να αγγίζει την τελειότητα της ιδέας μέσω καθημερινής εξάσκησης, είτε σωματικής είτε πνευματικής.

Η συνείδηση λοιπόν της ύπαρξης, της φύσης και των δυνατοτήτων του εργαλείου, που στην προκειμένη είναι ο λόγος,

είναι εκείνη που θέτει σε κίνηση τους μηχανισμούς εκείνους για την εξέλιξή του από απλό σε πολυσύνθετο εργαλείο.

Η οποιαδήποτε φόρμα είναι πάντοτε αναγκαιότητα και πηγάζει από έναν ανώτερο ρυθμό ο οποίος δημιουργεί αυτό που ονομάζουμε σύνθεση. Από το πρώτο μου μυθιστόρημα και μετά ήξερα καλά ότι η τέχνη του λόγου δεν είναι τίποτε παραπάνω ή παρακάτω από την τοποθέτηση εννοιολογικών συνόλων το ένα πίσω από το άλλο. Ούτε λέξεις, ούτε ιδέες, ούτε τίποτα. Καθαρή λογική, η οποία από την φύση της για να λειτουργήσει καλύτερα θέλει περιφράσεις και όχι ορισμούς, θέλει διηγήσεις και όχι καταγραφές. Με άλλα λόγια θέλει παραβολές και συγκρίσεις μεταξύ όλων των δυνατών πληροφοριών οι οποίες είναι διαθέσιμες, με τρόπους τέτοιους που να την χρησιμοποιούνε όχι σαν αυτοσκοπό αλλά σαν το εργαλείο που όπως είπαμε είναι, μιλώντας για το ανορθόλογο και προσεγγίζοντάς το με απόλυτα ορθολογικό τρόπο μην υπερβαίνοντας τα όριά της.

Έτσι είσαι πάντα εντός θέματος αν λες αυτό που πραγματικά θέλεις να πεις. Η μόνη κριτική που θα μπορεί κάποιος να σου κάνει είναι αν λες αρλούμπες διότι προσπαθείς να μιμηθείς κάτι που δεν είσαι για να γίνεις αρεστός ή για να κάνεις τον σπουδαίο ή αν ακόμα πιο απλά αφήνεις το εργαλείο σου να σε παρασύρει με τις τεχνικές του δυνατότητες.

Έτσι ο αριθμός των σελίδων, η διάταξη των κεφαλαίων, ο αριθμός των ηρώων, το αν μιλάνε ή όχι, αν ξέρουμε το όνομά τους ή όχι, αν ξέρουμε το παρελθόν τους, την χώρα τους, το χρώμα του δέρματός τους, το αν τελικά θα μάθουμε όλη την ιστορία τους κτλ κτλ. είναι πάντοτε προϊόν μιας συγκεκριμένης ανάγκης που αλλάζει από έργο σε έργο και που κανένας δεν μπορεί να σου πει αν πρέπει να είναι έτσι ή αλλιώς. Κυριολεκτικά γράψε ότι σου έρθει αρκεί να εξυπηρετεί το ζητούμενο, την αποκάλυψη δηλαδή της αλήθειας δια μέσου της σύνθεσης, της παράταξης των εννοιολογικών συνόλων που έλεγα πιο πριν. Και η Αλήθεια, η Αποκάλυψη θες δεν θες αν είναι Αλήθεια και δεν είναι το μεγαλύτερο δυνατό ψέμα, οδηγεί αναπόφευκτα, πάντοτε με μαθηματική αλλά και μεταφυσική ακρίβεια στο Μέγα Ερώτημα.